

Виховна мета : збудити інтерес до вивчення даної науки; залучити їх до читання науково-популярної літератури; показати застосування науки у виробництві; активізувати роботу в секціях і гуртках; об'єктивно оцінити успіхи кожного учня в оволодінні предметом цієї науки в школі; зробити творчі здобутки окремих учнів надбанням шкільного колективу, сім'ї, громадськості.

Як бачимо, у своїй педагогічній діяльності Ткаченко вивчав, досліджував у різних аспектах проблему розумового виховання своїх школярів, а саме: на уроках – у процесі вивчення основ наук, у позакласній роботі, зокрема в гуртках за інтересами, та в процесі продуктивної, суспільно корисної праці [4].

У сучасній освітній практиці одним з найголовніших завдань освіти є зробити людину творчою особистістю. Пріоритет особистості має стати основою філософії та ідеології навчання й виховання. Характер науково-методичної роботи навчального закладу, її тісне поєднання з практикою навчання й виховання як на уроці, так і в позаурочний час, спрямованість не тільки на остаточний результат, а й на розвиток здібностей учнів повинна бути тим стрижнем, навколо якого створюється специфічна атмосфера співтворчості вчителя та учня. Виходячи з положення, що інтеграція знань впливає на розвиток і самореалізацію особистості учня, у ЗНЗ має бути забезпечено:

- засвоєння дисциплін навчального плану з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- можливість розвитку індивідуальних можливостей учнів через участь у гуртках, секціях, факультативах, наукових дослідженнях у рамках МАН;
- організація спілкування усіх учасників навчально-виховного процесу на паритетних основах.

І. Г. Ткаченко, безперечно, заслуговує на звання відомого українського вченого-педагога другої половини ХХ ст. Його ідеї були і залишаються новими і прогресивними. Значну частку їх втілено в життя. Звертаючись до педагогічної спадщини Івана Гуровича, сучасні освітяни знайдуть чимало корисного у справі розробки і творчої реалізації концептуально-теоретичних і практичних проблем української школи початку нового століття та підвищення професійної майстерності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Іванко А.Б.. Освітня діяльність та педагогічна спадщина І.Г. Ткаченка / Андрій Борисович Іванко. - Кіровоград: ПП «Поліграф-Терція», 2004. – 188 с.
2. Коваль Л. Г. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна підтримка обдарованих дітей / Коваль Л.Г., Зверева І.Д. // Обдарована дитина. – 1998. – №5-6. – С. 3-9.
3. Мадзігон Василь, Левченко Григорій «Трудова підготовка в закладах освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://school1.krizhopil.vn.ua/50-ivan-gurovich-tkachenko.html>
4. Марченко І.А. Проблема розвитку здібностей і обдарувань учнів у педагогічній діяльності Івана Гуровича Ткаченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://innovac-koippo.edukit.kr.ua>
5. Рядніна В.І. «Оазис дитячого щастя» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/radninavalentinaivanivna/statiti>
6. Ткаченко І.Г. Богданівська середня школа імені В.І. Леніна. / Іван Гурович Ткаченко / К.: Рад.школа. – 1975. – 276 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Кунашенко Наталія Григорівна, заступник директора з навчально-виховної роботи навчально-виховного комплексу «Бобринецька гімназія – загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №1»

Коло наукових інтересів: система роботи з обдарованими дітьми, використання ІКТ у навчально-виховному процесі.

УДК 37.013.32

УДК 659.7.08

АНАЛІЗ СВІТОВОЇ ПРАКТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Геннадій ЛЕЩЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одним із важливіших пріоритетів розвитку світової і вітчизняної цивільної авіації є збереження людських ресурсів, що передбачає, разом з іншими системними заходами, підвищення авіаційної безпеки, сприяння ефективності функціонування галузевої служби

спасіння. Складно уявити, що у найближчий час людство зможе повністю позбутися надзвичайних ситуацій техногенного характеру. А, отже, рятувальникам-професіоналам необхідно бути готовими до ліквідації наслідків будь-яких надзвичайних ситуацій та катастроф і спасінню людей у найскладніших умовах.

Аналіз статистичних даних за останнє десятиріччя свідчить, що кількість авіаційних катастроф суттєво не зменшується. Причинами такого положення є технічне зношення та моральне старіння авіаційної техніки, тероризм, недостатній рівень професійної підготовленості екіпажів повітряних суден. Натомість, спостерігається збільшення кількості загиблих і травмованих у авіаційних пригодах, що пояснюється збільшенням пасажиромісткості повітряних суден. За даними Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) щорічно у світі трапляється 20-30 катастроф повітряних суден цивільної авіації, у яких гине 400-1300 пасажирів.

Проблема безпеки на авіатранспорті безпосередньо пов'язана з питаннями професійної підготовки фахівців з аварійно-рятувальних та пошукових робіт. У зв'язку з цим важливим, на нашу думку, є вивчення досвіду організації діяльності та форм підготовки особового складу аварійно-рятувальних служб у розвинених країнах світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організації функціонування аварійно-рятувальних служб і підготовки відповідних фахівців у наукових дослідженнях розглядалось не достатньо. Дослідженню загальних проблем підготовки фахівців для роботи в умовах екстремальних ситуацій присвячені роботи з проблем адаптації та поведінки особистості в екстремальних умовах (П.К. Анохін, Г. Сельє, С.К. Шойгу та інші), питанням професійної підготовки фахівців екстремального профілю присвячено роботи вітчизняних вчених та дослідників близького зарубіжжя (С.О. Батуков, М.М. Козяр, О.Л. Узун, І.С. Овчарук та інші). У той же час, спеціальних робіт з дослідження та порівняльного аналізу діяльності аварійно-рятувальних служб та практики підготовки відповідних фахівців у різних країнах у наявній літературі нами не виявлено.

Метою даної статті є аналіз організації практичної діяльності аварійно-рятувальних служб та форм підготовки фахівців з надзвичайних ситуацій у розвинених країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Аварійно-рятувальні служби - сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил та засобів, призначених для вирішення завдань щодо запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру й окремих їх наслідків, проведення пошукових, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт; служба рятування людей, суден і літаків, які потрапили в біду, підняття затонулих суден і проведення підводно-технічних робіт. Географія пошуку і спасіння спрямована на важкодоступні місця, спасіння на воді тощо.

У багатьох країнах, включаючи Німеччину, США, Австралію, Нідерланди та ін., пошуково-рятувальні служби мають назву Search and Rescue (SAR).

Аналіз літератури свідчить, що підготовку керівного складу органів управління таких служб у розвинених країнах здійснюють переважно спеціальні навчальні заклади. Окрім того, у цих країнах надзвичайно поширена мережа недержавних (комунальних, громадських тощо) навчальних центрів, таборів, курсів з підготовки фахівців не командного складу для органів місцевого управління [8, с. 14-16].

У США завдання ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій покладені на національну гвардію, збройні сили, поліцію, пожежну службу, службу медичної швидкої допомоги. Допомогу в межах своєї компетенції надають добровільні громадські організації: товариство „Червоний хрест”, благодійна організація „Армія спасіння”, громадська організація „Американська асоціація з цивільної оборони”, добровільна організація „Громадський військовий патруль” та інші, а також спеціальні структури, що створюються на великих промислових та інших потенційно небезпечних об'єктах.

Щодо організаційних особливостей підготовки керівного складу фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, то вона здійснюється у 69 спеціалізованих університетах [2, с. 68-71; 3].

У Канаді до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій долучаються військові підрозділи, поліція, пожежна та медична служби. Спеціальна підготовка фахівців даних служб здійснюється у відповідних навчальних закладах [9, с. 18-20].

У Великій Британії загальна координація дій у надзвичайних ситуаціях покладена на підрозділи поліції, а підготовка відповідних фахівців здійснюється у ВНЗ Міністерства внутрішніх справ, а також медичних, військових та транспортних навчальних закладах [6, с. 18-19].

У Франції такі завдання покладено на Національне управління цивільної безпеки, а підготовка відповідних фахівців здійснюється у вищих навчальних закладах, Вищій національній школі пожежників, Національному навчальному центрі та Центрі протипожежного захисту [5, с. 74-76].

В Італії загальне керівництво силами цивільного захисту здійснює Національна служба цивільного захисту, підготовку фахівців для якої здійснюють у спеціальних навчальних закладах та на спеціальних курсах [10, с. 55].

Аналогічна організація підготовки фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій і у

Швеції, де підготовку командного складу здійснюють Центральна та регіональні школи, а особового складу пошуково-рятувальних команд – у навчальних центрах і на відповідних курсах [11, с. 26-27].

В Австрії загальне керівництво силами цивільного захисту населення здійснює Управління цивільної оборони, фахівців для структурних підрозділів якого готують Військова академія національної оборони, Військова школа протиповітряної оборони та Школа цивільної оборони [9, с. 24-25].

У Нідерландах такі завдання вирішує спеціальна «рятувальна бригада», два мотопіхотних батальйони із складу сухопутних військ, а також медична, інженерна, транспортна роти, взвод військової поліції, санітарний загін, підготовка яких відбувається у відповідних навчальних закладах.

У Швейцарії загальне керівництво з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій забезпечує Департамент юстиції і поліції, а відповідні фахівці проходять спеціальну підготовку у навчальних центрах [4, с. 98-105].

Однією з найефективніших систем цивільного захисту відзначається Німеччина. Питаннями організації допомоги у надзвичайних ситуаціях тут опікується Служба Технічної Допомоги Німеччини (ТНВ), кадри для якої готують у вищих навчальних закладах, державних Центрах підготовки фахівців служб спасіння, а також пожежних школах, що є у кожній федеральній землі [12].

Служба технічної допомоги ТНВ є федеральним відомством з цивільної оборони і надзвичайних ситуацій, що підпорядковується федеральному міністерству внутрішніх справ.

ТНВ – єдина державна організація подібного роду у Німеччині, що фінансується з державного бюджету, а також за рахунок добровільних пожертвувань різних організацій і приватних осіб у спеціальні фонди служби.

Усі інші – пожежна служба, Червоний Хрест тощо утворені як добровільні об'єднання та союзи і знаходяться на бюджеті земель і міст. Участь ТНВ у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації залежить від характеру та масштабів катастрофи. Так, наприклад, при ДТП першими на місце пригоди прибувають поліція та пожежники, які приймають рішення про доцільність залучення ТНВ. У такому разі фахівці ТНВ підпорядковуються поліції або пожежникам. При більш глобальних надзвичайних ситуаціях рішення про залучення ТНВ приймає заступник президента кожної федеральної землі.

Всього у структурі ТНВ працює близько 75000 рятувальників по усій Німеччині у 669 відділеннях. Усі рятувальники працюють на

добровільних засадах, не отримуючи за це заробітної платні. Професійних рятувальників у ТНВ немає, окрім управлінського апарату кількістю трохи більше 900 осіб. Але техніка, спорядження, обладнання, бази – все це надається державою.

Кожен співробітник ТНВ проходить обов'язковий основний курс підготовки. Пізніше усі рятувальники проходять щорічні курси підвищення кваліфікації та спеціалізації [1, с. 40-41; 7, с. 110-112].

У Росії підготовка фахівців здійснюється у відповідних ВНЗ, випускники яких складають основу структурних підрозділів МНС. Елітним підрозділом швидкого реагування МНС Росії є державний центральний аеромобільний рятувальний загін „Центроспас”, створений з метою оперативного реагування на надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру, виконання робіт, спрямованих на спасіння життя і збереження здоров'я людей, спасіння матеріальних і культурних цінностей, основними завданнями якого є: проведення пошуково-рятувальних робіт будь-яких видів і масштабів при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, забезпечення медичної допомоги і евакуації постраждалих тощо [4].

В Україні професійна підготовка фахівців з аварійного обслуговування на авіаційному транспорті регламентується та здійснюється відповідно до низки міжнародних та національних законодавчих актів. Основними з них є положення ІКАО (Додаток 12 „Пошук та рятування”), Закони України „Про пожежну безпеку”, „Про аварійно-рятувальні служби”, Повітряний кодекс України (ст. 82), Положення про Державну авіаційну службу України (підпункту 300 пункту 4), Наказ Міністерства інфраструктури від 27.08.2012 № 525 „Положення про службу аварійно-рятувального та протипожежного забезпечення підприємства цивільної авіації України”, Наказ Міністерства інфраструктури від 07.05.2013 № 286 „Про затвердження правил аварійно-рятувального та протипожежного забезпечення польотів у цивільній авіації України”, Постанови Кабінету міністрів України № 729 від 2 жовтня 2013 року „Про затвердження порядку організації професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб”, Кодексу цивільного захисту України (частина десять статті 90).

Підготовку майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій здійснюють Національний університет цивільного захисту України, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, „

Львівська політехніка” за такими напрямками: „Цивільний захист”, „Пожежна безпека”.

Окреме місце у підготовці фахівців для аварійно-рятувальних команд і протипожежних аеродромних служб займає Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету, що готує фахівців за напрямом „Аварійне обслуговування і безпека на авіаційному транспорті”.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що процес підготовки фахівців екстремального профілю, зокрема фахівців з аварійного обслуговування на авіаційному транспорті, має бути регулярним і безперервним, що сприятиме підтриманню особового складу у постійній готовності. Особлива увага має приділятися техніці евакуації постраждалих з повітряних суден у різних положеннях, а також, у зв'язку з тим, що медичні заклади можуть знаходитися на значній відстані від місця аварії, правилам надання першої медичної допомоги постраждалим. Провідне місце у фаховій підготовці займає фізична, психофізіологічна та психологічна підготовка, на основі яких формується здатність організму протидіяти впливу негативних факторів професійної діяльності (стреси, порушення добових біологічних ритмів, значні фізичні та емоційні навантаження, висока відповідальність за життя та здоров'я людей, робота в умовах ризику для власного життя тощо).

Висновки. Аналіз світової практики організації діяльності аварійно-рятувальних служб і підготовки фахівців для них свідчить, що на сьогоднішній день у світі не існує єдиного підходу до організації захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Дані функції у ряді країн покладено не на спеціалізовані служби спасіння, а на поліцію, військових, пожежників, лікарів тощо. Окрім того, у багатьох європейських країнах значну роль у даній сфері діяльності відіграють недержавні громадські організації.

Перспективами подальших розвідок є аналіз і порівняння програм первинної підготовки, основного курсу підготовки фахівців аварійно-рятувальних і протипожежних служб ІКАО та діючі програми первинної та фахової підготовки працівників аварійно-рятувальних служб України.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Васильев С. Поисково-спасательная служба ВВС ФРГ / С. Васильев // Зарубежное военное обозрение. – 1987. – № 7. – С. 40-41.

2. Воробьев А.И. Организация защиты и оказания помощи населению США при катастрофах и других чрезвычайных условиях / А.И. Воробьев // Военно-медицинский журнал. – 1990. – № 4. – С. 68-71.

3. Гладков Г.И. Педагогическая теория и практика подготовки рядового и сержантского состава вооруженных сил США: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.1 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Г.И. Гладков. – М., 1990. – 20 с.

4. Грозовский Г.Л. Чрезвычайные ситуации и гражданская оборона: учеб. пособие [для подготовки физкультурных кадров к действиям в чрезвычайных ситуациях мирного и военного времени] / Г.Л. Грозовский. – СПб.: ГАФК им. П. Лесгафта, 2002. – 244 с.

5. Лобанов С.В. Физическая подготовка рекрутов в учебных центрах армии Франции (по материалам зарубежной печати) / С.В. Лобанов, В.А. Щеголев, А.М. Ганич // Материалы итог. науч. конф. ВИФК за 1995 год: сб. науч. трудов. – СПб., 1996. – С. 74-76.

6. Науменко І, Бегун В. Ризик-орієнтований підхід / І. Науменко, В. Бегун // Надзвичайна ситуація. – 2003. – № 1. – С. 18-19.

7. Никитин М.П. Проблемы физической подготовки и спорта в Бундесвере / М.П. Никитин // Материалы итог. науч. конф. ВИФК за 1995 год: сб. науч. трудов. – СПб, 1996. – С. 110-112.

8. Овчарук І.С. Система фізичної підготовки майбутніх фахівців з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: дис. ...кандидата пед. наук: 24.00.02 / Овчарук Ігор Степанович. – К., 2007. – 215 с.

9. Симоненко В.В. Гражданская оборона стран мира: учеб. пособие / В.В. Симоненко. – М.: Высшая школа, 1992. – С. 3-38.

10. Чрезвычайные ситуации и гражданская оборона за рубежом: информ. сб. по материалам зарубежной печати / МЧС России. – М.: Воениздат, 1992. – № 1. – 55 с.

11. Eyre A. If you can't stand the heat. Managing stress within the fire service / A. Eyre // Fire. – 2003. – V.96. – № 1176. – P. 26-27.

12. Не хуже МЧС: как стать спасателем в Германии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dw.de/не-хуже-мчс-как-стать-спасателем-в-германии/a-5242597>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лещенко Геннадій Анатолійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної і психофізіологічної підготовки Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Коло наукових інтересів: теоретичні та методичні аспекти формування професійної надійності авіафахівців.